

УДК: 37.016:338:379.8

І. А. Марчук

Вінницький національний університет імені М. І. Пирогова

НАБУТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Основними завданнями впровадження Болонської системи організації навчального процесу є забезпечення високого рівня якості вищої освіти і сприяння мобільності суб'єктів європейських університетів шляхом визнання кваліфікацій та їх профілів. Необхідно вжити ряд заходів для модернізації якості вищої освіти, оскільки існуючі стандарти не завжди відповідають Європейській системі забезпечення якості вищої освіти. Набуття економічної грамотності студентів ВНЗ сприятиме підвищенню мобільності студентів та полегшить їх адаптацію в умовах країни, де вони можуть отримати роботу.

Ключові слова: інтеграційна система, Болонський процес, фахівець, навчальний процес, бізнес-середовище, стратегічний розвиток, аспект.

И. А. Марчук

ПРИБРЕТЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ПОВЫШЕНИЯ МОБИЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Основными задачами внедрения Болонской системы организации учебного процесса является обеспечение высокого уровня качества высшего образования и содействие мобильности субъектов университетов путем признания квалификаций и их профилей. Необходимо принять ряд мер для модернизации качества высшего образования, поскольку существующие стандарты не всегда соответствуют Европейской системе обеспечения качества высшего образования. Приобретение экономической грамотности студентами вузов будет способствовать повышению мобильности студентов и облегчит их адаптацию в условиях страны, где они могут получить работу.

Ключевые слова: интеграционная система, Болонский процесс, специалист, учебный процесс, бизнес-среда, стратегическое развитие, аспект.

I. A. Marchyk

ECONOMIC LITERACY ACQUISITION IN THE CONTEXT OF INCREASED MOBILITY OF STUDENTS

The main objectives of the Bologna educational system is to provide high quality higher education and the promotion of mobility subjects of European universities through the recognition of qualifications and profiles. At the present stage of development of Ukraine in this issue important challenge is the implementation of standards, guidelines and basic tools that facilitate interoperability, comparability, and the timing of recognition of periods of study (education) specialists after 2010. The education system of Ukraine always characterized by its breadth and depth, its goal was not only to provide knowledge and skills, but also to shape identity, its cultural values and worldview. Qualitative changes in the business environment of the country indicate the necessity for training specialists of the new format, which should be able to predict the economic phenomena and events to estimate the effects of the adoption of certain management decisions and quickly adapt to changes in the environment. It should have

taken steps to upgrade the quality of higher education, because existing standards do not always meet the European System of quality assurance.

Entry economic literacy of university students will help to increase the mobility of students and facilitate their adaptation to the conditions of the country, where they can get the job.

Key words: integration system, Bologna process, specialist, training process, the business environment, strategic development aspect.

Постановка проблеми. Європейська вища освіта крокує шляхом кардинальних змін. Уніфікуються національні системи підготовки фахівців, створюється загальноєвропейський науковий та освітній простір, здійснюються доволі радикальні інституційні перетворення [2].

Болонський процес, який передбачає багатоваріантність (тобто ніхто не вимагає створення в різних країнах абсолютно ідентичних освітніх систем), став головним інструментом інституційних перетворень у вишах, метою яких є зміцнення та покращення взаємозв'язків між різними системами освіти.

Для України з її традиційно потужною освітянською галуззю впровадження Болонського процесу є особливо важливе. Вища освіта України вже понад 10 років іде шляхом інтеграції з європейською освітою згідно із засадами Болонського процесу. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що діє в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти [3].

Згідно з вищезазначеним законом вища освіта України буде і надалі інтегруватися у простір Європейської вищої освіти, що надасть можливість студентам українських університетів підвищити свою мобільність та адаптуватися до умов країни, де вони можуть отримати роботу.

Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. У багатьох європейських документах щодо розвитку вищої освіти зазначається, що університети повинні значною мірою зберігати свої власні традиції, надбання та досвід, оскільки мова не йде про пряме запровадження закордонного досвіду у навчальний процес українських університетів [4].

Міністерство освіти і науки особливу увагу приділяє тому, щоб кожен університет, враховуючи загальні рекомендації та поради міністерства для всіх університетів України, формував своє власне освітнє середовище, культуру організації навчання, культуру викладачів і студентів, культуру оцінювання навчальних досягнень студентів, забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців та науково-педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними завданнями впровадження Болонської системи організації навчального процесу є забезпечення високого рівня якості вищої освіти і сприяння мобільності суб'єктів європейських університетів шляхом визнання кваліфікацій та їх профілів. На сучасному етапі розвитку України в цьому питанні важливим викликом є запровадження стандартів, рекомендацій і основних інструментів, що сприятимуть сумісності, порівняльності, визнанню періодів і термінів підготовки (навчання) фахівців.

Інтеграція системи вищої освіти України сприятиме: забезпеченню якості вищої освіти; визнанню періодів і термінів підготовки; мобільності студентів, викладачів, наукових працівників; забезпеченню справедливого доступу до вищої освіти; зміцненню позицій українських університетів на національному, європейському і світовому ринку праці та ринку освітніх послуг [5].

Формулювання мети. З огляду на вищевказане, сьогодення є надзвичайно важливим для системи вищої освіти України у визначенні ключових короткотермінових стратегій розвитку та узгодженні національної нормативно-правової бази зі стандартами і рекомендаціям. Період 2010–2020 рр. повинен стати ключовим у реалізації довготермінових стратегій забезпечення сталого розвитку та удосконалення системи вищої освіти України, визнання її в європейському і світовому просторі в контексті забезпечення якості її надання.

Виклад основного матеріалу. Стабільний розвиток будь-якої економічної системи пов'язаний із розвитком системи освіти, яка, у свою чергу, є джерелом робочої сили та базою підвищення її якісного потенціалу. Систему освіти України завжди характеризували широта та глибина: її завданням було не тільки надавати знання, а й формувати особистість, її культурні цінності та світогляд. Саме така ситуація відображала суспільні потреби та була притаманною нашому суспільству в минулому. Але кардинальні перетворення у світі впродовж останніх десятиліть змінили саме людство, відповідних перетворень зазнав і процес викладання у ВНЗ. До того ж якісні зміни в бізнес-середовищі країни свідчать про необхідність підготовки фахівців нової формації, здатних прогнозувати економічні явища та події, оцінювати результати та наслідки тих чи інших управлінських рішень та швидко адаптуватися до змін середовища [8].

Дослідження поточного стану сфери вищої освіти України показали, що значною проблемою освіти є недостатня співпраця роботодавців і освітніх закладів з питань підготовки молодих спеціалістів. Сучасним студентам важливо випробувати набуті знання і навички на практиці, отримати досвід роботи та знайти можливого роботодавця ще під час навчання у ВНЗ. У свою чергу, фірма, що співпрацює з ВНЗ, отримує можливість натренувати собі спеціаліста із необхідним для неї набором навичок та умінь.

Варто виділити і проблему розбіжності між теорією викладання і практикою, що породжує безробіття серед молоді. Існуючий набір дисциплін для викладання охоплює переважно всі аспекти майбутньої діяльності, що свідчить про спроби підготувати спеціалістів широкого профілю і тим самим зберегти їх від безробіття. Водночас ВНЗ, зокрема медичні, готують молодих спеціалістів, виходячи не з потреби економіки, а на основі державного замовлення та популярності спеціальностей серед абітурієнтів. І, як наслідок, за різними аналітичними оцінками, 60–80% випускників працюють не за спеціальностями і на досить мало оплачуваних посадах. За таких обставин ВНЗ повинні вивчати потреби ринку праці в спеціалістах різних напрямів, аналізувати вимоги бізнесу до молодих спеціалістів, їхніх знань та навичок не тільки в Україні, але й за кордоном.

Дисбаланс на ринку праці виникає також через відношення роботодавців до молодих спеціалістів, більшість яких висуває високі вимоги до випускників, стверджуючи, що випускники освітніх закладів недостатньо володіють практичними навиками тієї чи іншої спеціальності, тому не можуть в повному обсязі виконувати поставлені виробничі завдання. Утворюється своєрідне «замкнуте коло», оскільки роботодавці дуже рідко вживають заходів для виправлення даної

проблеми: не завжди надають можливість проходити виробничу практику на підприємствах та не співпрацюють з освітніми закладами щодо покращення підготовки молодих спеціалістів.

Оскільки освітня система України функціонує в умовах ринку, налагодження активної взаємодії бізнесу і вищої освіти є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, подолання негативних наслідків економічної кризи та забезпечення сталого розвитку економіки держави, у тому числі і в медичній сфері [10].

Важливим завданням в оцінці якості освіти є аналіз домінуючих оцінювальних підходів в європейському освітньому просторі, а також визначення першочергових заходів щодо модернізації оцінки якості української вищої освіти. Важливість та актуальність поставленого завдання підтверджується приєднанням України до Болонського процесу 19 травня 2005 р (Норвегія), який визначає якість освіти як основу створення європейського простору. Сучасні критерії оцінювання якості освіти в Україні лише формуються, але за законодавством навчальні заклади матимуть: свободу у формуванні навчальних планів; приділятимуть особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їх якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах. Європейська система забезпечення якості освіти ґрунтується на Європейських стандартах і рекомендаціях які, у свою чергу, вибудовуються на таких основних принципах:

- зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти;
- ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що несе із собою дуже серйозну відповідальність;
- система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цієї системою своїх завдань.

Таким чином, слід відзначити, що в Україні існує ряд невирішених питань у системі забезпечення якості освіти, які, у свою чергу, впливають на її стан та якість. Необхідно вжити ряд заходів для модернізації якості вищої освіти, оскільки існуючі стандарти не завжди відповідають Європейській системі забезпечення якості вищої освіти. Набуття економічної грамотності студентів ВНЗ сприятиме підвищенню мобільності студентів та полегшить їх адаптацію в умовах країни, де вони можуть отримати роботу.

Підготовка української вищої школи до академічної мобільності може мати два етапи. Перший етап – переміщення студентства між ВНЗ України. Нині навіть у разі переведення з одного навчального закладу до іншого в межах однієї спеціальності можливе виникнення суттєвої академічної різниці, хоча всі навчальні заклади країни діють згідно із затвердженими стандартами вищої освіти [9].

Другий етап – системне партнерство ВНЗ, де мобільність є частиною відносин, на які впливають такі фактори:

- місце розташування ВНЗ (у різних конкурентних середовищах або в єдиному);
- фінансова скоординованість навчання в різних навчальних закладах;
- паритетність, особливо в обміні студентами, які навчаються на умовах державного замовлення.

Необхідно відповісти на запитання: «Як надати можливість студентам України використати права щодо полегшення доступу мешканцям кожної країни Європи і студентам навчальних закладів до освітніх ресурсів та ринків праці інших країн» (Лісабонська конвенція, Сорбонська і Болонська декларації) [6].

Зазначимо три принципи, які є найважливіші для виконання в нашій державі: мобільність членів освітянського простору, насамперед студентів, привабливість освітянських послуг та можливість працевлаштування. Об'єднує ці три принципи те, що вони не стосуються безпосередньо системи освіти, це – прерогатива держави. У вітчизняних умовах можуть бути виконані під час соціоекономічного інтегрування країни в європейський простір.

В Україні мобільності заважають системні невідповідності, візовий режим, економічні характеристики нашої країни, зрештою, різниця між рівнем життя в Україні та країнах ЄС. Але коли йдеться про інтернаціоналізацію освіти – зусилля держави мають бути ексклюзивними [7].

Привабливість ВНЗ для студентів – це комплексна компонента, яка враховує перспективу для кар'єри, якість та вартість навчання і проживання, доступність побутових послуг, відповідність європейським освітнім стандартам тощо [10].

Працевлаштування – це третій принцип забезпечення прав людини на транснаціональну освіту. Болонська декларація підтвердила, що можливість влаштування на роботу – це основне питання для вищих навчальних закладів у всій Європі; це стратегічна мета, яка не має альтернативи. Працевлаштування – це індикатор успіхів усього Болонського процесу в цілому. Він настільки важливий, що в дискусіях про доцільний термін навчання на будь-якому рівні учасники дійшли висновку, що навчатися, використовуючи принцип «навчання через усе життя», потрібно доти, доки не знайдеш роботи [1].

Запровадження мобільності в Україні передбачає:

- заснування в організаційно-функціональній структурі ВНЗ міжнародного офісу та бюро для організації обміну студентами та викладачами;
- створення банку даних про світові, європейські та національні університети і їх навчальні матеріали;
- інтернаціоналізацію та скоординованість навчальних планів;
- упровадження кредитно-трансфертної системи ЄКТС;
- розробку веб-сторінок, які б відображали процеси, що відбуваються у створених консорціумах;
- створення необхідної системи кураторства, яка б допомогла студентам та викладачам у практичній реалізації їхніх потреб щодо мобільності;
- організацію студентських служб для адаптації студентів у новому середовищі;
- створення нової системи підвищення кваліфікації та перепідготовки для професорсько-викладацького складу, яка б задовольняла потреби ринкової економіки України для реалізації важливого загальноєвропейського принципу «освіта через усе життя»;
- упорядкування наукових ступенів в Україні, під керівництвом Міністерства освіти і науки систематизації термінології мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в Україні, та створення відповідного тлумачного словника.

Прийняття закону «Про вищу освіту» можна вважати важливим політичним рішенням, яке сприятиме проведенню реформ та може бути «покладено в осно-

ву зовнішньої політики держави, спрямованої на інтеграцію вітчизняної системи вищої освіти в європейський простір» [8]. У законі України «Про вищу освіту» упорядковані наукові ступені але більшість заходів потребують реалізації.

Еволюцію системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства, вона має розвиватися у гармонійному взаємозв'язку з суспільством у цілому, беручи на себе роль його провідника. Представниками європейського простору вищої освіти можуть стати держави, які повною мірою сприяють студентському самовиявленню, тобто забезпеченню золоті триади – мобільність, привабливість, працевлаштування [7].

Висновки. Отже, академічна мобільність стає невід'ємним складником сучасної освіти і зростатиме надалі. Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності в контексті Болонського процесу реальне лише за умови створення продуктивної системи національної мобільності, нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства.

Бібліографічні посилання

1. Аксиология образования. Фундаментальные исследования в педагогике [Текст]: монография / под науч. ред. А. В. Кирьяковой. – М.: Дом педагогики, 2008. – 578 с.
2. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити [Текст] / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є. І. СОКОЛ, Б. В. КЛИМЕНКО – Х.: НТІ «Харків. політехн.ін-т», 2004. – 143 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> – Заголовок з екрана.
4. **Кирьякова, А. В.** Взаимосвязь аксиологии и инноватики в университетском образовании [Текст] / А. В. Кирьякова // Высшее образование в России. – 2007. – № 12. – С. 59–64.
5. **Кирьякова, А. В.** Аксиологические индикаторы качества образования в контексте болонского процесса / А. В. Кирьякова, Л. В. Мосиенко, Т. А. Ольховая // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 8 (3). – С. 519–523 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7981140 – Загл. с экрана.
6. **Мосиенко, Л. В.** Молодежная субкультура: проблема становления: монография [Текст] / Л. В. Мосиенко. – М.: Дом педагогики, 2010. – 207 с.
7. **Ольховая, Т. А.** Теория и практика становления субъектности студента университета [Текст] / Т. А. Ольховая. – Н. Новгород: ВГИПУ, 2006. – 133 с.
8. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. Травень – грудень 2004 р. [Текст] / упорядники: М. Ф. Степко [та ін.]. – Т.: Вид-во ім. В. Гнатюка, 2005. – Ч.2. – С. 188.
9. **Повзун, В. Д.** Жизненные ценности студентов университета в новых социокультурных условиях [Текст] / В. Д. Повзун // Вестн. ОГУ. – 1999. – № 3. – С. 72–77.
10. **Старенька, И.** Болонский процесс. Перспективы внедрения в Украине [Текст] / И. Старенька // Персонал. – 2005. – № 7. – С. 64.

Надійшла до редколегії 12.12.2014